V.

A MEZŐSÉGI SZÓRVÁNYOK.

IRTA: FÖLDES KÁROLY.

A mezőségi szórványok.

A Szamos és Maros folyók között elterülő dombos vidék a Mezőség. Ezen a területen fekszik:

Egyházmegye	Egyh. k.	Lélek	Leány egyh. k.	Lélek	Szórvány	Lélek
Nagysajói	29	12494	5	729	42	1435
Kolozsvári	21	9583	3	215	5	273
Széki	24	16292	4	401	8	287
Görgényi	11	5730	1	341	4	159
Marosi	12	10577	6	1172	—	—

Ez a táblázat világosan mutatja, hogy a Nagysajói egyházmegyében van a mezőségi szórványok legnagyobb része. A 29 anyaegyházközségből 13-ban 300 léleknél kevesebb lakik, 5 anyaegyházközségben a lélekszám 150 léleknél is kevesebb. Mindennél jobban beszél a statisztika.

Anyaegyházközség	Lélek-szám	Leányegyházközség	Lélek- szám	Szórvány	Lélek- szám
Beszterce	929	—	—	Kisbudak	—
Cegőtelke	394	—	—	—	—
Komlód	246	Erked	103	Nagynyulas	12
Oroszfája	261	—	—	—	—
Sajóudvarhely	142	—	—	—	—
Magyarberéte	273	—	—	Sajósárvár	9
		—	—	Fellak	56
Magyarnemegye	940	—	—	Kőfarka	38
	725	—	—	Virágosberek	39
Mezőbodon		—	—	—	—
Mezőkapus	163	—	—	—	—
Nagyikland	61	—	—	—	—
Mezőköbölkut	543	—	—	—	—
Mezőméhes	377	—	—	—	—
Mezőszengyei	268	—	—	Mezőkeménytelke	21
Mezőszakái	188	—	—	—	—
Mezőörményes	315	—	—	Mezőszilvás	40

Anyaegyházközség	Lélek-szám	Leányegyházközség	Lélek-szám	Szórvány	Lélek-szám
Mezőszentmárton	127	—	—	—	—
Mezőzáh	358	Mezőhát	151	—	—
Mezőújlak	52	Septér	120	Nagycég	72
		—	—	Kiscég	18
		—	—	Budatelke	16
		—	—	Lompérd	57
		—	—	Mezősztmihálytelke	32
		—	—	Kecsed	8
	276	—	—	Viszolya	7
Nagysajó		—	—	Zselyk	54
Nagysármás	1552	—	—	—	—
Nagyölyves	321	—	—	Mezőrücs	57
Naszód	50	—	—	Óradna	
		—	—	Kisilva	
		—	—	Földra	300
		—	—	Nagyilva	
		—	—	Alsóbalázsfalva	
Pusztakamarás	288	—	—	Novaly	22
Sófalva	476	—	—	Mezőszombatelke	12
Sajószentandrás	307	—	—	Simontelke	—
		—	—	Sajókeresztur	26
		—	—	Sajómagyarós	6
		—	—	Árokalja	50
		—	—	Kentelke	12
		—	—	Kerlés	22
Somkerék		—	—	Középfalva	7
	450	—	—	—	—
Szentmáté	508	—	—	Kékesujfalu	45
Tacs		—	—	Aranyosmóric	21
	305	—	—	Szászlekence	50
		—	—	Harina	10
		—	—	Galac	2
		—	—	Vermes	5
Teke	426	Kolozsnagyida	161	Szászpéntek	—
Tuson	201	—	—	Kissármás	106
		—	—	Báld	98
		—	—	Meződomb	12
		—	—	Velkér	18
Ujős	454	—	—	Fűzkút	0.4
Uzdiszentpéter	318	Mezőpagocsa	190	—	—

A Nagysajói egyházmegye az elnémult harangok vidéke. Romok, temetők felett járunk. Más nyelvü, más vallásu, de magyar nevü, magyar vérü tömegek tekintenek reánk, mint a kikerülhetetlen jövendő. Az öreg arcokon felrémlik az

ősök vonása, de az új nemzedékről letörlődik, mint a pillangó himes szárnyairól a hímpor.

Kisbudak, Sajósásvár, Alsóbalázsfalva, Simontelke, Kentelke, Galac, Fűzkút, Szászpéntek anyaegyházközségek voltak, ma szórványok.

Kisbudak utolsó papja 1870-ben Nagy Sámuel volt. 1866-ban még 74 református lélek élt itt. Bodó, Fogarasi, Mátyás, Széplaki, Váradi, Csegezi, Jánosi, Gyárfás családok pusztultak el innét, ma egy hivünk sem lakik itt.

Sajósárvár 1866-ban még 56 lelkes anyaegyház. Kőtemploma még áll, de hivek nélkül.

Alsóbalázsfalva 1866-ban még anyaegyházközség volt Szentkirályi Lajos lelkész vezetése alatt. Ma Naszód szórványa. A naszódi egyházközségünk talán a legkétségbeejtőbb körülmények között küzd. 50 lélekszámu kisvárosi gyülekezet. A lelkészi fizetés a kongrua és havi 400 lei volna. Az egyházközség a 400 leit nem tudja fizetni. Kanonika föld és papikert nincs. Az 1300 lejes kongruából levonják a nyugdijjárulékot és a rovatalokat. Az élet nagy találós kérdése, hogy miből él a naszódi ref. lelkész 4 gyermekes családjával. Ezt az egyházközséget nem adhatjuk fel, nem építhetjük le, mert az 50 lelkes gyülekezet mellett 34 református tanulónk jár a gör. kel. gimnáziumba és tanitóképzőbe. A szórványain 300 ref. lélek várja a lelki kenyeret. Naszód szórványainak területe 120 km. hosszu és 64 km. széles sáv. Egy vármegye területe!

Simotelkén 1866 ban még 31 ref. lélek élt, ma egy sincs.

Kentelke utolsó papja Vályi Elek esperes volt, aki 1887-ben beköltözött Besztercére és Beszterce lett az anyaegyházközség. Régi református temploma helyén a Sajó folyó új medret ásott és mossa őseink csontjait. A ref. temető kisajátított szántóföld. A temetőből még áll egy porló sirkő, Herczeg István ref. lelkész sirköve 1843-ból.

Galac omladozó templomában 1889-ben még tartottak istentiszteletet, de lelkésze már 1855-ben elköltözött egyházházközségből. A kimutatások szerint 2 ref. lélek él itt. 38 hold egyházi földjét kisajátították a földreform alkalmával. A Wesselényi-család kriptája felett táncol a falu ifjusága.

Füzkút utolsó lelkésze a világháboru után költözött el, mert összeomlott a papilakása. Szászujős szórványa lett

28 hold egyházi földdel. Temploma még elég jó állapotban van. 1866-ban Fűzkút ref. lélekszáma 119, ma 40.

Szászpéntek régen Teke szórvány anyaegyházközsége volt, ma Teke az anyaegyházközség és Szászpéntek a szórvány, de nincs egy református lélek sem benne. Az evangélikusok is elpusztultak.

Nagycég 72 lelkes szórvány régi temetőjét, mint uradalmi birtokot, a földreform után eladták szántóföldnek. A mult években még állott Gidófalvi gazdatiszt sirköve, de már nincs meg. Elvitték istálló-talpkőnek, mint a többi sirkövet.

Mezőujlak és Septér pusztulásáról „Szórványmisszió" című röpiratomban már megemlékeztem. Ebből idézem e sorokat: Mezőujlak kipusztult családai: Fileki, Rákosi, Talamin, Márkosfalvi, Kászoni, Benkő, Halász, Német, Győrfi, Szász, Halmi, Szarvadi, Szathmári, Balogh, Bojér, Bölkényi, Kerekes, Rigó, Horváth, Kovács, Szigethi, Lakatos családok. Az utolsó 100 év alatt Mezőujlakon és Septéren elrománosodott családaink: A Szentgericzey Nagy család. Nagy Zsigmond ref. lelkész nagyszámu utódai ezek. A helybeli gör. kel. tanitó Naghiu Nicolai dédunokája a református lelkésznek. A Török család. Ma Turcu a nevük. Róm. kath. lelkész volt Török Dániel az 1700-as évek végén. Hogy megnősülhessen, gör. kath. pap lett. Családjából sok román pap került ki. A Koncz-családból való a Septéri gör. kath. tanitó. Septéri Lőrinczy Dénes táborszernagy leánya, Lőrinczy Róza kitért, 1930 ban gör. kath. lelkész temette el. Lőrinczy Róza leánya Török Lujza konfirmált, ma Turcu Lucreția a neve. Fogarasi Alexandru, Sebessy Árpád alispán unokája, gör. kath. cseléd. Domahidi György lelkész unokái Deac Iuon és Deac Danilă ma napszámosok. Nemes Constantin édesapja még négylovashintón járt, a Bónis-család temetőjében van eltemetve, ő pedig ma gör. kath. napszámos.

A római katholikus Bakó-család a gör. kath. egyháznak maga erdőt és templomkertet ajándékozott, a református egyháznak nem adott semmit.

Pataki, Józsa, Kis, Deák, Váradi, Romonczi, Balázs, Nagy, Konc, Török nevü gör. katholikusok lakják Mezőujlakot és Septért. 1848-ban Domahidi György lelkészt a hiveivel együtt átkeresztelte a gör. kath. lelkész.

Két magyar temető van tele Mezőujlakon. A temetők beszélnek a multról. Amit Básta rémuralma és 48 meghagyott, majdnem megsemmisítette a bűnös könnyelműség.

1866. dec. 10-én Lőrinczy Miklós lett Mezőujlak és Septér református papja. 55 évet töltött itt nyomorúságban, küzdelemben, békételenségben. Emlékiratában irja: „A papilak 23 évig csaknem fedél nélkül volt. Csak akkor nem esett a házba, amikor nem volt eső. A falak annyira lesüllyedtek, hogy az ajtón mindig lekukkanva járhattam be. A ház földjét évente mélyebbre ástam, hogy bár meghajolva tudjak benne járni. Az ablakai a föld szinétől két arasznyira lesüllyedték. A kutya az ablakon járt be hozzám.“ — „Holtom után arra kérem utódomat, gondolja meg, mikor idejön, tud-e ásni, kapálni, kaszálni, mint egy paraszt, és ha igen, úgy próbáljon, mert sok nélkülözés mellett holtig kínlódhatik. De mégis, ha tud kocsis lenni, az jobb, mint az ilyen papság.“

Megdöbbenve olvastam elődöm vergődéseit. Megláttam belőle, hogy miért olvadt el itt a reformátusság. Hiányzott a hit. Foglalkozásnak és nem lelki szükségnek érezték a legszentebb munkát, az igehirdetést. El kellett pusztulni annak a nyájnak, amelyiknek pásztorai rosszul fizetett béreseknek érezték magukat. Elpusztul az a gyülekezet, amelyik béresnek tartja a papját.

A Mezőség sokat szenvedett a török rablóhadaktól. Az oroszfáji új templomban van egy emlékkő, melyre rá van vésve, hogy a török által felégetett és rombadőlt templomot egy lévita építi újra. Ez az emlékkő a régi templomból való.

Naprágyi Demeter kath. püspök 1600-ban biztatja Mihály vajdát, hogy a protestáns főurakat mészároltassa le, amivel magának sok kincset, Bécsben és Rómában pedig nagy kedvességet szerez.

Rudolf császár kalandor tábornoka, Básta alatt Erdély szinte megsemmisül. Básta a jezsuiták segítségével megkezdi az ellenreformációt. 1602 szept. 1-én emlékiratában ajánlja a császárnak, hogy a szászokat meg kell nyerni a római kath. hitnek, az ariánusokat, a szombatosokat ki kell irtani, majd utánuk a kálvinistákat szintén. Megkezdődnek az üldözések és rablások.

Valószinűleg ebben az időben égett le a pusztakamarási és a mezőújlaki templom is. Amikor 1929-ben a mező-

újlaki régi templomromot lebontottuk, hogy helyébe felépítsük kis templomunkat, az elkorhadt tölgyfapadlózat alatt tömegsirra akadtunk. Egy halomba 16 koponyát kaptunk. Egy más helyen keresztbe és hosszába két rend csontvázhalom feküdt. Üszkös fadarabok kerültek elő a csontok mellől. Ugylátszik, üldözött őseink a templomba menekültek és ellenségeik rájuk gyujtották a templomot.

Csakhamar kitünt, hogy Básta szemében nem a vallás, hanem a faj a fontos. Minden magyar koldusbotra jutott, még a katholikusok is, Básta jóakaratából. Divatba jött a Básta szekere, az a kétkerekü taliga, amit abban az időben használtak teherhordozásra, mert már nem volt igavonó állat.

Székely Mózes felkelése összeomlik. Nem tudták megvédeni a letiport szabadságot. Az újra hatalomra került Básta ellenfeleinek egy részét legyilkoltatta. Élet- és vagyonbiztonság megszünt, különösen ha reformátusról volt szó.

Bocskai István szabadságharca véget vetett az elnyomatásnak és megkezdődik vele Erdély aranykora.

Bethlen Gábor megindítja a románok reformációját.

I. Rákóczi György alatt Gelei Katona István ref. püspök Gyulafehérváron felállíttatta 1638 ban a román nyelvü nyomdát. Itt nyomtatták ki az újszövetséget, a Heidelbergi Kátét és a zsoltárokat Fogarasi István fordításában román nyelven. A fejedelem elrendelte, hogy az istentiszteleteken csak a román nyelvet használják. Román nyelvü iskolát is állítottak fel Lugoson Barcsay Ákos lugosi bán támogatásával. Fogarason Lorántfi Zsuzsánna alapitott román református iskolát.

Akkor, amikor a román fejedelemségekben alig volt román nyelvü iskola, Erdélyben református segítséggel román iskolák épülnek és román biblia kerül a román hivek kezébe. A román irodalmi nyelv megteremtése I. Rákóczi György és Gelei Katona István érdeme.

A reformátussá lett román gyülekezetek valóságban sohasem voltak reformátusok. Megtartották régi szertartásaikat. A haldoklásnál gyertyát égettek, a halott után 6 hétig vizet hordtak, az úrvacsorát kanálból vették, az esketésnél mézet nyaltak, a pénteki böjtöt nem hagyták el stb.

Lipót császár alatt újra megkezdődött Erdélyben az ellenreformáció, jobban mondva a reformátusok üldözése. A

románok is behódolnak az új hatalomnak és tömegesen görögkatholikussá lesznek.

A magyar nemesség egy része a császári koncokért katholikussá lett és a jezsuiták segítségével a református egyház eltörlésén fáradoznak. Elfogultságukban nem veszik észre, hogy a reformátusok pusztúlása Erdélyben a magyar faj pusztúlását jelenti.

A császári pártfogás vérszemet ad a görögkatholikusoknak és ahol többségben voltak, erőszakkal elszedték a ref. egyházak erdeit, kaszálóit, szántóit. Védelmet a császári katonaság nem ad a reformátusoknak. Egyes református pátronusok emelik fel csak szavukat, kevés eredménnyel. Hiven tükrözi a helyzetet a mezőújlaki ref. egyház levéltárában őrzött adománylevél.

„Látván az Ujlaki Ref. Eclesia instanciáját és panaszát értvén, kivántam ezeket parancsolat alatt kiadni.

I. Eclesiánk régi privilégiuma megtartassék. Minthogy pedig nekünk igen kevés innepeink vannak, grk.-ok üljék meg, de ha szintén a három sátoros ünnepeknek utolsó napján valahogy dolgoznának, azért zenebonát és egyenetlenséget nem kell csinálni, hanem légyen szép harmonia magyarok és románok között.

II. A papnak a falu földéből nyíl adassék... A nemes földekből mindenik fordulóra szakasszanak amennyit gondolnak a pap szükségére elégségesnek lenni. Semmiről pedig a pap porciót ne adjon.

III. A közönséges erdőből, mint eddig, úgy ezután is, ha fája elfogy — hozhat.

IV. A szénafűből a magyar papnak annyi szakasztassék, mint a román papnak.

V. A papnak mindennemü privilégiuma a régi rendtartás szerint obszerváltassék. Ha pedig valakik merészelnénének parancsolatom ellen rugdolózni, keményen megbüntessenek, melyekre magyarok és románok magokat obligálni tartoznak.

N. Sármás Ao 1745—4 május. Gr. *Teleki Mihály*“

Ez az adománylevél világosan mutatja, hogy a református pap fizetését képező földeket és más kiváltságokat erőszakosan elvették. Az ujlaki eclésiának panaszos kérvényére a patronus gr. Teleki Mihály megerősíti a régi jogokat és visszaadatja a földeket.

Földesúri tekintélyével elrendeli, hogy a grk.-ok ünnepeljék meg sátoros ünnepeinket. Úgy látszik, hogy Teleki Mihály parancsát csak részben teljesítették, mert a református pap szükségére elégségesnek találtak kevesebb földet, mint amennyit a jobbágycsaládok használtak. Semmi emléke nincs annak sem, hogy a románok ünnepelték volna ünnepeinket.

Az ellenreformáció hatása alatt elgyengült gyülekezeteknek szükségük volt kiváltságaikat újra megerősíttetni, elismertetni.

Így védik magukat a kisebbségi sors mostohasága ellen. A pátronus nincs mindig jelen, de a népesebb görög katholikus egyház nyomása állandó. Pusztúl és fogy a református gyülekezet. A katholikus magyarság és a görög kath. lelkészek szolgálatát veszi igénybe, mert rkt. lelkész a Mezőség ezen a részén csak Mócson, Katonán és Tekében van.

A vegyes házasságok állandó vérveszteségek voltak és ma is azok. A reverzálisok által elveszett lelkeknél nagyobb veszteség az, hogy a vegyes házasságok elveszítik kálvinista öntudatukat, közönbösek lesznek szenvedő, kisebbségre szorult egyházunkkal szemben.

A vegyes házasságok nehezítik meg szórványgondozásunkat. Intelligens vegyes házasok asztalán gyakran látom a Katholikus Világ füzeteit, de ilyen helyeken nem tudok elhelyezni egy Református Naptár-t.

A mezőségi szórványokon lakó hiveink között nagy vagyoni és műveltségi eltolódások vannak. Akad néhány gazdag család, akiknek még ma is többszáz hold tehermentes birtokuk van. Sajnos, ezeknél az áldozatos szeretetet elnyomja a világ. Vannak történelmi családok, akiket a mult kötelez, de a világszerinti nyomorúság megakadályozza őket abban, hogy szivök szerint támogassák egyházukat.

Vannak jómódu birtokosok, de ezek nagyrésze nehezen áldoz a legszentebb célra is. A földműves, napszámos és cseléd testvéreink alkotják a szórvány- népesség tömegét. Ezek között gyenge a református öntudat.

Egy házasságért készek hitüket, nemzetüket elhagyni.

Az a néhány gazdag, előkelő család, akik gond nélkül sütkéreznek a mezőségi romokon, nem sokat törődik egyházunk vergődésével.

Hiányoznak azok a cselekedetek, amelyek a hitet igazolják.

A jómódu birtokosok lenézik az eladósodott történelmi családokat és kölcsönösen nem szeretik egymást, de közösen lenézik a népet, a nép pedig utálja valamennyit. Ennek a szétszakadozott anyaszentegyháznak gyermekeit össze kellene tartsa az anyanyelv és a református hit, de mind a kettő gyenge. Szórványokon lakó testvéreink nyelvüket is elcserélik. Sokszor nyitok reájuk ajtót olyankor, amikor otthon, a legszűkebb családban is más nyelveken beszélgetnek.

Ennek a lelkileg széttépett gyülekezetnek egyetlen összekötő kapcsa a szórványgondozó lelkész.

A szórványlakók ajakán állandó a panasz, hogy elhanyagolják őket. Mostoha gyermekek. Minél többet járok hozzájuk, annál követelőbbek, de áldozatról hallani sem akarnak. Kepét, utiköltséget ne emlegessen a lelkész, mert akkor hátat fordítanak neki.

Rövid vázlatban adom Mezőszentmihálytelke szórványom helyzet és jellemrajzát. 32 ref. lélek él itt, nagyrésze vegyesházasságban. Jómódu, birtokos, rokon családok. Kölcsönösen irigylik egymást és nagyrészük haragot tart képzelt sérelmekért. 1933-ban hét esetben látogattam el hozzájuk, de csak két izben tudtam istentiszteletet tartani, mert nem gyültek össze. Kifogás mindig akadt. Egyszer sár volt. Én eltudtam menni hozzájuk 14 km.-re rossz mezőségi ösvényeken, ők restelltek összegyüli, mert egy kis csepergő elverte a port. Más alkalommal egyrésze a hiveknek visszatért a kapuból, mert észrevették, hogy a haragosuk már eljött az istentiszteletre. Még Isten előtt sem akartak találkozni.

A vegyesházasok a családi békességért tartották távol magukat, de azért ők panaszkodnak ma is a legélénkebben, hogy el vannak hanyagolva.

T. bárónő lakásán tartjuk az istentiszteieteket. A bárónő sógornőjével lakik, aki katholizált. Bűnnek tartja eretnek istentiszteleten megjelenni. Ilyenkor más szobába menekül, vagy a gör. kel. templomba megy. 1929 ben elhatároztuk, hogy nyárára theologust kérünk Mezőszentmihálytelkére. Az esperes úr értesített is, hogy Kántor Dezső testvérünk vállalkozott a nyári szórványgondozásra. Örömmel mentem Mezőszentmihálytelkére és kértem a hiveket, hogy minden héten más család adjon otthont theologus testvérünknek. Szégyellem leirni, de a hat uricsalád közül egyik sem vállalta a theo-

logus ellátását még egy napra sem. A theologus mégis eljött és az örmény-katholikus jegyző vette magához — tartotta tíz hétig. Ez alatt az idő alatt Kántor Dezső istentiszteleteket tartott, vallást tanított és konfirmációra készített elő. Budatelke szórványomról egy birtokos adott két véka búzát a theologusnak, hogy a saját kenyerét egye.

Ősszel alig tudtam összekoldulni Kántor Dezső útiköltségét, hogy visszamehessen a theologiára.

Nagycég szórványom tökéletes proletárgyülekezet. Uradalmi cselédek maradékai. Szorgalmas, dolgos hivek. Büszkék református voltukra. Istentiszteletre a tanyákról is bejönnek. „Harangszó"-t, „Református Ifjúság"-ot és vallásos füzeteket osztok szét közöttök és nagy örömmel olvassák. A Minerva kérésemre 30 drb ingyen könyvet adott nekik. Nagyon szegények. Még egy harangocskát sem tudtunk szerezni.

Szórványainkat veszélyeztetik a szekták. Nagysármásról az adventisták indítanak rohamot. Ha nem adunk elég lelki táplálékot a szórványokon lakó testvéreinknek, elvégzik helyettünk ezt a munkát a szekták prédikátorai. A szórványokat feltétlenül sürgősen el kell látni ingyen bibliákkal, énekeskönyvekkel és vallásos iratokkal.

A mezőségi románság körében igen terjed a baptizmus. Bánd, Nagynyulas, Mezőörményes baptista központok. Az idén, 1934 ben csak Mezőörményesen 50 román és 10 magyar család lett baptistává.

Szórványaimon eddig csak egy család lett szektáskodó. Egy kecsedi özvegyasszony áttért az idén adventistának. Nagyon sajnálom, mert bibliás, imádkozó, komoly asszony volt. Ez intő példa arra, hogy ne nagyon bizakodjunk a szórvá nyokon alkalmazott laikus munkásokban. Ugy tudom, hogy Fűzkúton is egy alkalmasnak látszó laikus munkás baptista prédikátorrá vedlett át. Ilyen panaszokat máshonnét is hallottam.

A mezőségi reformátusságra a görög katholikus tömeg nagy hatással van. Híveink hitelveinkkel ellenkező szokásokat vettek át és tartanak s rosszul esik nekiek, ha tiltakozom ellenük — pedig állandóan tiltakozom.

Jaj annak a lelkésznek, aki a látszólagos békességért hallgat, szemet húny akkor, amikor tiltakozni kellene. Nem

kellemes dolog hiveinkkel ellenkezni, de a próféták nem lettek volna próféták, ha elnémultak volna a bűn előtt. Náthán szemére veti Dávid királynak botlását. Ilyés számonkéri Akháb királytól Nábot vérét. Keresztelő János tiltakozik Heródes erkölcstelensége ellen és mi némuljunk el akkor, amikor hiveink a görögkeleti espereshez járnak, aki két leiért betegeket gyógyít, vagy pedig a galaci kalugyer kuruzsolja őket. A galaci kalugyerhez elviszik a beteg ingét. Az ingre ráolvas és igy gyógyítja a beteget.

Alig van a mezőségi magyarság között olyan család, aki ne tartaná a pénteki böjtöt. A haldokló fejénél a gyertyaégetés gyakori szokás. Eredménytelenül tiltakozom a koporsó mellett szétosztott pálinkáért és zsemlékért, melyek a halott útravalóját képezik. Jöttek hozzám kéréssel, hogy régen elhalt hozzátartozóikért imádkozzak, misét mondjak.

A törvénytelen házasoknak nem osztok úrvacsorát. Nagy volt érte eleinte a felháborodás. Megakartak verni. Nem rettegtem a következményektől. Tudom, hogy Isten ügyét képviselem és nem az emberekét — ez ad erőt nekem. Könnyű egy nagy, gazdag gyülekezet jóljövedelmező lelkészének lenni, de vállalni a világszerinti nyomoruságot, Krisztus keresztjét, ez az igazi lelkészi hivatás. Nem vagyok hivatalosan felszentelt lelkész. Isten vezérelt ide, hogy ebben az összeroppanó világban hirdessem az akaratát.

A szórványgondozó lelkész csak akkor tud eredményt elérni, ha mindenképpen különb, mint a szórványán lakó más egyházhoz tartozó kollégája. A helybenlakó lelkész mindennap hatással van a szórványokban lakó hiveinkre. Mi 4—5 hétben csak egyszer találkozunk velök. Ennek a rövid 2—3 órás találkozásnak annyi lelkierőt kell kisugározni, hogy legyen elég ellenállása annak a léleknek a helybeli kisértésekkel szemben.

Meg kell értetni a szórvány hiveivel, hogy a vegyesházasság elpusztítja őket. Éreztetni kell velök, hogy Istennek legnagyobb ajándéka, hogy reformátusnak születtek. Sohasem szabad kérni tőlük. Ha kepehátralékért perbe fogják a szórvány hivet, azután hiába jön a lelkész, nem tudja többé összeszedni őket. Amit adnak szivök szerint, az a lelkészé. A szórvány sohasem jövedelem, az mindig anyagi ráfizetés, még akkor is, ha az önként vállalt kepét megfizetik, hiszen

a szórványok között a legritkább eset, hogy a fuvardíj megtérüljön a jövedelemből.

Nagy kisértés a templom. A zászlódíszes, oltáros templomok felszívják gyengébb hiveinket. Ez ellen csak komoly konfirmációi előkészítéssel segithetünk. Ez a legnehezebb feladat. A legtöbb szórványon sohasem volt református iskola. A legtöbben nem tudnak irni, olvasni. Hogy tanítsad a Kátét, amikor négy hétben csak egyszer látod hivedet ?

Én úgy oldottam meg ezt a legnehezebb dolgot, hogy a konfirmálni akarók kétheti tanulásra átköltöznek az anyaegyházközségbe és itt nem napi egy órát, hanem amennyit kibirnak, foglalkozom velük.

Az utolsó 10 esztendőben Mezőujlakon és szórványain 28 házasság köttetett. Ebből a 28 párból 16 pár elköltözött körletünkből.

Az utolsó 10 esztendőben Mezőujlakon és szórványáin 6 lélek tért át más vallásra (5 grkath., 1 rkath.), mind a 6 házasságért. 8 lélek tért át hozzánk. Ebből a nyolcból kettő házasságért hagyja el régi hitét.

Jelenleg Mezőujlakon és szórványain él 15 hajadon, akik 16 évesnél idősebbek és 7 házasulandó ifjú. A viszonyokkal amennyire ismerős vagyok, a 15 hajadonból legalább tizet házasság útján elveszítünk, — elviszik tőlünk.

Jelenlegi pusztulásunk oka legnagyobb részben az a gazdasági helyzet, amely a házasságot irányítja.

Bármennyire bizarnak tetszik is a gondolat, egyházunk a házasságok irányítását kézbe kellene vegye. Számba kellene vegyük fiatalságunkat. Tudni kellene hol van olyan lányos család, ahová benősülhet valaki? Hol van olyan család, ahonnét a fiú elköltözhetik. Számba kellene venni az anyagi, a műveltségi viszonyokat.

Alkalmat kellene adni, hogy nagyobb távolságról is megismerkedhessenek a fiatalok. Ez a munka megérdemelné a fáradtságot.

Elkerülnők a házaságért való áttéréseket. Megmentenők népünket a rokonházasságoktól. Nem volna annyi elköltözés. Új, fiatal családok erősítenék egyházunkat. Azoknak a fiataloknak, akik azért nem nősülhetnek meg, mert nincs vagyonuk, munkájuk, megélhetésök, szerezzünk munkaalkalmakat. A házi iparra gondolok és annak megszervezett értékesítésére.

E vázlat alapján jövendő feladataink világosan állanak előttünk. Erőteljes lelki gondozása a szórványoknak, rendszeres látogatás házi istentiszteletek tartása. Vallásos füzetek, újságok, Bibliák, énekes könyvek ingyen vagy mérsékelt áron való szétosztása. A házasságok irányítása. Munkaalkalmak teremtése.

Nem az a célunk, hogy tömegeket hódítsunk, hanem az, hogy ami még ma a mienk, az a mienk maradjon és ne csak papiroson legyen a mienk, hanem valóságban is. Hiveink ne csak anyakönyvi számok legyenek, de legyenek öntudatos reformátusok.

Ezeket a feladatokat rendeletekkel nem lehet megoldani. Hiába rendelik el, hogy a lelkész látogassa szórványait, ha nincs reá fedezet, nem lesz belőle szórványgondozás. Nem is való mindenki szórványgondozónak. Ide melegszivü prófétai lelkü ember kell.

Szórványgondozó utazótitkárok beállítását nem tartom célravezető és szerencsés megoldásnak, mert az utazótitkárok nem jetentenek a szórványgondozó lelkésznek lényeges segítséget, ezzel szemben munkatöbbletet és költséget okoznak. Ha egy utazótitkár ellátogatna hozzám, végig kellene kisérjem szórványaimon, ami hosszú időt venne igénybe. A titkár nem ismerheti személy szerint a szórvány hiveit és így nem igen tudna eredményesen foglalkozni velök. A szórványokon tartott istentiszteletek, házi istentiszteletek, mindig alkalmiak, mindig arról szóljanak, ami a szórvány legégetőbb sebe. Ezt csak ismerős tudhatja.

A szórványgondozásnak nem az az akadálya, hogy nem győzi a lelkész a munkát, hanem az az akadálya, hogy útiköltségét nem térítik meg.

Ezek után a javaslatom a következő:

1. Szórványmisszió és külmisszió testvérek. Mind a kettő alapja ugyanaz a Krisztusi parancs: „elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket“. Közös missziói anyagi alapot kell teremteni.

2 A missziói alap térítse meg a szórványgondozó lelkész útiköltségét abban az esetben, ha a szórvány képtelen erre.

3. A szórványgondozó lelkészek rendesen a legnyomorultabb nyomortanyákon működnek. Évi fizetésök összesen

nincs annyi, mint amennyit egy gyermek taníttatásáért kellene fizetni. Középiskoláink ingyenes helyeit elsősorban szórvány-gondozó lelkész gyermeke kapja.

4. A szórványokat a missziói alap lássa el ingyen Bibliákkal, énekes könyvekkel, vallásos iratokkal és más magyar olvasnivalókkal.

5. Szórványnélküli lelkészek vállalják, hogy nagy ünnepeken valamelyik szórványon úrvacsorát osszanak, mert a szórványgondozó lelkész képtelen nagy ünnepeken minden szórványán megjelenni.

6. A „közalap" megmaradt roncsait mindenestől fogva missziói alapnak nyilvánítsák ki. Belőle csak szórványokat és törpe gyülekezeteket segélyezzenek.

7. Szórványgondozói állások missziói lelkészségeknek minősíttessenek és üresedés esetén püspöki kinevezéssel kiváló fiatal lelkészekkel töltessenek be.

Ne várjunk addig, amig pusztuló egyházközségeink számával megszaporodik szórványaink száma. Ha elhanyagoljuk munkánkat kényelemszeretetből, szűkmarkuságból, — nem lesz számunkra mentség. Elseper bennünket az Úr és szöllőjébe új, használható munkásokat állít, a szekták vándor prédikátorait.

Ha a só megízetlenül, nem jó azután semmire, hanem hogy kivettessék és megtapodtassék mindenektől.